

Lezing:

Hosea 4, 1-3 (NBV)

Luister naar de woorden van de HEER, Israëlieten! De HEER voert een geding tegen de inwoners van dit land, want ze kennen geen eerlijkheid meer en geen liefde, en met God zijn ze niet meer vertrouwd.

Het is een en al meineed en bedrog, niets dan moord, diefstal en overspel; het ene bloedbad volgt op het andere.

Daarom is het land in rouw gedompeld en bezwijken al zijn inwoners, mét de dieren van het veld en alles wat vliegt; zelfs de vissen in zee sterven uit.

Jesaja 11, 1-9a (NBV)

Dan zal een wolf zich neerleggen naast een lam,
een panter vlijt zich bij een bokje neer;
kalf en leeuw zullen samen weiden
en een kleine jongen zal ze hoeden.

Een koe en een beer grazen samen,
hun jongen liggen bijeen;
een leeuw en een rund eten beide stro.

Bij het hol van een adder speelt een zuigeling,
een kind graait met zijn hand naar het nest van een slang.

Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil
op heel mijn heilige berg.

Gedachten (Rob)

Gerechtigheid. Als we praten over duurzaamheid en gerechtigheid, dan gaat het over de gevolgen van klimaatontwrichting, de neergang in de biodiversiteit, de vervuiling. Problemen waar wij, maar vooral onze kinderen en kleinkinderen mee zullen worstelen.

Het thema gerechtigheid speelt op drie niveaus. Allereerst tussen de generaties. Onze directe voorouders en wij hebben de klimaatcrisis veroorzaakt, maar de gevolgen worden vooral gevoeld door onze kinderen en kleinkinderen. We zijn gefixeerd op de korte termijn en niet goed in staat om verder vooruit te kijken. Kernvragen zijn: Zijn wij goede voorouders? Hoe gaan wij deze wereld achterlaten aan onze kinderen en kleinkinderen?

Ondanks alle mooie woorden in het klimaatverdrag van Parijs zijn er nauwelijks structurele maatregelen genomen om de CO2 uitstoot terug te dringen. Dit probleem vergt de hoogste urgentie.

Het tweede niveau van gerechtigheid betreft de relatie tussen de rijke en arme landen.

Klimaatontwrichting wordt overal in de wereld ervaren, maar de gevolgen zijn in het ene deel van de wereld groter dan in het andere deel. En sommige bevolkingsgroepen zijn kwetsbaarder dan andere groepen. Het punt is dat de mensen in arme landen het minst hebben bijgedragen aan het ontstaan van klimaatontwrichting, maar daar het meeste last van hebben, én minder middelen om iets aan de gevolgen te doen.

Samengevat, wij hebben de klimaatontwrichting veroorzaakt en zij zitten met de gevolgen. Opnieuw, de enige adequate response is het acuut terugdringen van de CO2 uitstoot.

Daarnaast hebben we de verantwoordelijkheid om organisaties in arme landen te helpen. Groepen in arme landen proberen het beste van te maken. Kijk naar de Sahel. Niger ligt centraal in de Sahel. Ik heb daar een aantal jaren mogen werken. In Niger strijden massa's kleine boeren tegen de verdroging. Het landbouwsysteem wordt aangepast om de jonge bomen en struiken te sparen. Satellietfoto's laten zien dat grote oppervlaktes aan het vergroenen zijn. Andere groepen zijn bezig om andere rassen uit te proberen, of om de bestrijding van plagen en ziektes te verbeteren.

Het derde niveau van gerechtigheid betreft onze relatie met de andere levende wezens op deze aarde. Naast de klimaatcrisis is er een enorme teruggang in de biodiversiteit. Heel veel soorten kachelen achteruit, een direct gevolg van menselijke activiteiten. Hoe kunnen we voorwaarden creëren opdat ook de andere levensvormen op deze aarde kunnen leven?

Op veel plekken wordt geprobeerd gebieden te reserveren voor wild, om de jacht en de stroperij terug te brengen. Om het gebruik van chemische middelen te reduceren. Hoe kunnen wij in Nederland de natuur, de andere levende wezens meer ruimte geven? Meer respect geven?

Gedachten (Philine)

De laatste keer dat ik hier stond is denk ik bijna 20 jaar geleden, ik was enorm zenuwachtig, zag vanuit mijn ooghoek iemand iets gek doen en kreeg de slappe lach. Een lichtpuntje in deze Coronatijd— er is niemand in mijn zicht, dus de slappe lach zal u deze keer bespaard blijven. Wat ik vandaag wel kom doen, is mijn gedachten over duurzaamheid en gerechtigheid met u delen. Onderwerpen waar ik me veel mee bezig hou, zowel tijdens mijn werk op de Erasmus Universiteit als in mijn dagelijks leven. Naar mijn idee is de enige manier waarop we de klimaatcrisis kunnen mitigeren met onze stem. Onze stem kunnen we inzetten, en wel op drie manieren.

Als eerste door letterlijk te stemmen tijdens de verkiezingen in maart. Maakt u zich geen zorgen, ik ga u vandaag niet vertellen op welke partij u moet stemmen. Wat ik wel wil meegeven, is het belang van de partijprogramma's doornemen. Hoe staat uw partij tegenover het klimaatakkoord? Welk oplossingen worden geboden? Wie gaat de klimaatrekening betalen? En als u dan zeker bent van de partij, kunt u dan iemand op de lijst vinden die zich echt hardmaakt voor duurzaamheid? Goed, dan hebben we duurzaamheid afgetikt...Nu gerechtigheid, daarin vind ik gelijkheid en diversiteit belangrijk, zodat iedereen in Nederland zich gerepresenteerd voelt. Staat er iemand onder de 35 op de lijst? Iemand met een beperking? Een vrouw? Een persoon van kleur? Beter nog: een jonge Zwarte vrouw of vrouw van kleur? Kan zij in maart op uw stem rekenen?

De tweede manier waarop we onze stem kunnen inzetten is met onze portemonnee. Het mooie hieraan is dat we dit bijna dagelijks kunnen doen. Ik zal geen open deuren intrappen, ik hoef u niet te vertellen dat u beter biologische producten kunt kopen en dat u uw eigen tas mee moeten nemen naar de supermarkt. Daarom dacht ik dat het leuk zou zijn als ik wat dingen vertel die ik doe, om mijn euro-stem in te zetten.

- Ik eet zoveel mogelijk veganistisch, omdat de bio-industrie de grootste uitdaging is als we het over de klimaatcrisis hebben. U hoort het goed, zoveel mogelijk. Soms heb ik zin in een pizza met echte kaas en dan eet ik dat. Toch eet ik de meeste dagen strikt plantaardig. Wat ik daar leuk aan vind is dat ik het niet zie als een restrictie, maar als een verrijking. Sinds ik 5 jaar geleden aan de vegan challenge meedeed, heb ik namelijk zeker wekelijks in mijn handjes geklapt over de heerlijke maaltijd die ik nu weer op tafel heb gezet. Waar kunt u beginnen? Een (online) vegan kookles, een veganistisch kookboek of recepten op internet en social media.

- Een tweede grote uitdaging is de reisindustrie. Hierin neem ik zeker nog deel, ik ben namelijk dol op nieuwe plekken op de wereld ontdekken. Hoe leuk dus, dat dit kan zonder te vliegen! Eerlijk, vliegen doe ik ook nog wel eens, want een trein naar Amerika gaat helaas nog niet. Maar binnen Europa gelukkig wel, dus daar maak ik mooi gebruik van. De afgelopen jaren heb ik met de trein gereisd door en naar België, Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Portugal, Spanje, Kroatië en Slovenië. Gaan slapen in Duitsland en wakker worden met een prachtige zonsopgang in Oostenrijk is echt zo gek nog niet hoor.
- De trein is duur en duurt lang, in Mexico of Thailand kunt u ermee niet komen. Ik snap het en het laatste wat ik wil doen is u een schuldgevoel aanpraten, dus: Hoe gebruikt u die euro-stem als u toch wil vliegen? Compenseer de CO2 uitstoot. En maak op de bestemming duurzame keuzes. Zoek een veganistisch restaurant (de vegan Pastel de Nata in Lissabon was de beste die de hele vakantie at), vind duurzame opties voor activiteiten (vaar met een zeilboot i.p.v. een motorjacht) en kies ook op vakantie voor gerechtigheid: In Cuba sliep en at ik alleen op plekken van particulieren (niet de overheid) en als ik souvenirs meeneem zoek ik naar bijzondere producten van kleine ondernemers.
- Grote uitdaging nummer drie: De kledingindustrie. Met name fast fashion merken scoren slecht als het gaat om duurzaamheid en gerechtigheid. Daarom koop ik zo weinig mogelijk kleding, maar als ik iets koop dan kies ik een merk dat gebruikmaakt van duurzame materialen en methoden. Daarnaast kies ik voor gerechtigheid: ethische mode, gemaakt door mensen die een leefbaar loon krijgen en onder goede omstandigheden werken.

Dan nu de derde manier om uw stem in te zetten, dat kan door deze daadwerkelijk te laten horen. Bijvoorbeeld door petitie's te tekenen, als de vleeslobby weer eens probeert door te drukken dat wij consumenten niet begrijpen dan vega burgers niet van koeivlees gemaakt zijn. Of dat amandelmelk geen "echte" melk is. Een andere goede manier waarop u uw stem kunt laten horen, zult u tijdens actie & informatie van Rob horen.

Ik zou hier nog uren over kunnen praten, dat doe ik vaak met studenten tijdens mijn werk. Zij hebben me trouwens veel tips gegeven voor vandaag, die ik jammer genoeg niet allemaal kan delen. Tijdens colleges gaan we in dialoog, over wat de student die "echt ziek wordt" als hij 1 dag geen vlees eet zou kunnen doen om zijn CO2 voetprint omlaag te krijgen. Na afloop van zo'n college kwam er een student naar mij toe, hij vroeg mij: Maar als je dit alles doet, en je er dan goed over voelt, maakt dat het dan niet minder goed?

Ik denk dat wat we doen met onze stem helemaal niet onbaatzuchtig hoeft te zijn. Van iets goed doen voor de wereld en toekomstige generaties mogen we best een beetje genieten.

Ik ben bijvoorbeeld onwijs trots op mijn opa, die op zijn oude dag nog investeert in zonnepanelen en elke keer geniet als hij ziet hoeveel energie hij heeft opgewekt (en geld heeft bespaard). Blij word ik, van mijn jongste broertje, die een paar duurzame sneakers heeft gekocht – misschien alleen omdat ze hip zijn, die Veja's, maar maakt dat echt iets uit? En hoe leuk is het dat mijn vader sinds een tijd vegetarisch eet, niet omdat hij het beter vindt voor de dieren, maar omdat het goed is voor zijn lichaam.

Er zijn zoveel manieren waarop we ons steentje bij kunnen dragen. Waarop we onze overheid en grote bedrijven kunnen laten merken dat duurzaamheid en gerechtigheid belangrijk voor ons zijn. Ik daag u uit, om na te denken hoe u uw stem kunt inzetten. En als u daarbij een beetje kan genieten, alleen maar mooi meegenomen!

Gedachten (Christiane)

Wat een rijk boek is de Bijbel toch! Zelf heb ik dat vaak niet eens door. En daarom ben ik ook zo dankbaar voor al die mensen die de parels die zij bij het lezen van de Bijbel tegenkomen met ons delen. Huub Oosterhuis in zijn liederen bijvoorbeeld. En vandaag Trees van Montfoort. In haar boek *Groene theologie* wijst zij ons op de woorden van de profeet Hosea uit onze introitustekst. Zelf zou ik er waarschijnlijk overheen hebben gelezen. Woorden uit een Bijbelboek dat ik vanwege de vrouwonvriendelijke beelden van Hosea ben gaan wantrouwen. En woorden die zijn verstopt in een opsomming over moord en diefstal en overspel waarvan ik bij het lezen vaak ook innerlijk afhaak.

Maar dan opeens deze woorden waarin het onrecht dat mensen elkaar aandoen in verband wordt gebracht met het lijden van de hele schepping. 'Daarom is het land in rouw gedompeld en bezwijken al zijn inwoners, mét de dieren van het veld en alles wat vliegt, zelfs de vissen in zee sterven uit.' Wie het boek *Sapiens* van Yuval Harari heeft gelezen, die weet dat mensen niet pas in de afgelopen eeuwen schade zijn gaan toebrengen aan de natuur. Het blijkt een patroon te zijn, al in de allervroegste geschiedenis van de mens: daar waar de homo sapiens opduikt, sterven grote en makkelijk te jagen zoogdieren uit. Maar de mate waarop de mens schade aanricht, die is nu natuurlijk absoluut niet te vergelijken met andere tijden. En het treft me dat Hosea dan deze beelden gebruikt en een verband tussen duurzaamheid en gerechtigheid legt dat toen helemaal niet op die manier speelde, maar dat voor ons nú zo ongelooflijk actueel is. En hoe actueel is dan ook het rijtje zonden niet dat Hosea hier noemt. De manier waarop wij als maatschappij omgaan met mensen elders en met onze aarde, dat ís moord en diefstal en dat is ontrouw aan de schepping. Maar dan enerzijds zo collectief en anderzijds voor de meesten van ons zo indirect. En dat maakt het zo lastig.

Maar daar waar wij schade aanrichten, daar kunnen wij ook goed doen. Dat is de andere kant van het verhaal en die is er ook. Gelukkig. Wij hoorden het daarnet. Er zijn zo veel en zo mooie manieren om invloed uit te oefenen. Wat wij doen, dat doet ertoe! En het is bemoedigend om te zien wat er allemaal gebeurt.

En niet alleen individueel, ook als gemeenschap kunnen wij iets betekenen. Ook wij kunnen ons ervoor inzetten om, net zoals de profeet Hosea, duurzaamheid en gerechtigheid bij elkaar te houden. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking die wij als Ekklesia willen aangaan met de zelfoogst tuin Bij-Mei en met de voedselbank hier in Leiden.

'Er zijn daar oeroude tuinen waar je in wieden en plukken mag. Je hoeft er niet heen, maar je mag. Maar je mag niet alleen.' Wij hoorden dit lied daarnet en wij zagen de verbeelding ervan van Lidy van der Spek. Onze aarde, Gods schepping. Een oeroude tuin, waarin wij mogen wonen. Waarvan wij mogen genieten en waarvoor wij ons mogen inzetten. Een oeroude tuin. Beeld van het begin. En tegelijk is dit beeld niet iets van lang geleden. Schepping in de Bijbel is een doorgaand proces. Schepping is iets van elke dag opnieuw. Het is iets van de toekomst. Schepping is richtingwijzend. Het is een beeld van Gods bedoeling. 'Er zijn daar oeroude tuinen waar je in wieden en plukken mag...' 'Je hoeft er niet heen.' Nee, wij hoeven niet. Wij mensen zijn immers vrij. Vrij om te kiezen. 'Je hoeft er niet heen, maar je mag. Maar je mag niet alleen.' De tuin van het begin, die God heeft aangelegd voor de planten en voor de dieren en voor de mensen, die tuin is geen gated community. Geen fort Europa waar anderen geen deel aan mogen hebben. Geen paradijs voor sommigen over de rug van anderen en over de rug van de schepping. Het beeld van die oeroude tuin, dat is juist een gezamenlijke droom. Tijdens de inauguratie van Joe Biden klonken woorden van Paus Franciscus, die ook in de viering vorige week al even werden genoemd: 'Op ons eentje', zei Franciscus, 'riskeren we luchtspiegelingen te zien, dingen die er niet zijn. Dromen daarentegen, worden samen gebouwd.'

Ik besluit met een van de mooiste dromen uit de Bijbel van een vreedzaam samenleven van mensen onderling en van mensen en heel de schepping. De droom van een wereld waarin mensen en hun

vee niets te vrezen hebben van de wilde dieren. En wij nu mogen die droom denk ik juist andersom horen: als droom van een wereld waarin de rest van de schepping de mens niet hoeft te vrezen. De droom van een wereld waarin wij mensen de heiligheid van Gods berg, de heiligheid van heel de schepping, respecteren.

Dan zal een wolf zich neerleggen naast een lam,
een panter vlijt zich bij een bokje neer;
kalf en leeuw zullen samen weiden
en een kleine jongen zal ze hoeden.
Een koe en een beer grazen samen,
hun jongen liggen bijeen;
een leeuw en een rund eten beide stro.
Bij het hol van een adder speelt een zuigeling,
een kind graait met zijn hand naar het nest van een slang.
Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil
op heel mijn heilige berg.
Amen

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl